

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

26 травня 2016 року (протокол
№ 14)

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Бердянськ
2016 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
Старший викладач Я.В. Глазова

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 18 травня 2016 року, протокол № 8.

ВСТУП

Програма нормативної навчальної дисципліни «Банківська система» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Предметом дослідження дисципліни є діяльність комерційних банків, що пов'язана із здійсненням операцій та наданням послуг юридичним і фізичним особам.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчається після курсів «Гроші та кредит», «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Макроекономіка», «Інвестування», що дає змогу закріпити вже набуті знання і поглибити професійну підготовку фахівців економічного профілю.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни «Банківська система» є надання студентам знань у сфері теоретико-методичних і організаційно-правових засад функціонування банківської системи, її ролі у економічному розвитку країни.

1.2. **Основними завданнями** дисципліни «Банківська система» є з'ясування сутності банківської діяльності, банку та банківської системи, ролі банківської системи в економічному розвитку країни, місця центрального банку в банківській системі, основних засад функціонування банків на ринку банківських послуг, вивчення ролі управління ризиками у банківській діяльності, провідних сфер міжнародного банківського бізнесу, напрямів забезпечення стабільності банківської системи та державного регулювання банківської системи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти *повинні набути таких компетентостей:*

Загальні

Системні:

Здатність застосовувати отримані знання при розв'язанні практичних завдань.

Спеціальні (фахові, предметні)

Організаційна функція:

Здатність здійснювати різні види банківських операцій та аналіз банківської діяльності

Технічна функція:

Здатність визначати особливості функціонування сучасних фінансових та соціально-економічних систем

Та демонструвати такі результати навчання:

Загальні

Формулювати, аргументувати нові та складні ідеї у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Спеціальні (фахові, предметні)

Володіти методами та інструментами аналізу фінансового стану підприємств, банків, страхових компаній, інших фінансово-кредитних установ та оцінювати ефективність їх фінансово-економічної діяльності.

Аналізувати та оцінювати макроекономічні показники, показники ефективності грошово-кредитної, бюджетної, податкової політики.

Володіти методами та вміти застосовувати інструментарій з регулювання діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Застосовувати знання та демонструвати розуміння основ організації фінансів на підприємствах, у банківських установах, страхових компаніях, бюджетних установах, у державних фінансових органах та основ функціонування фінансового ринку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4/120 (кредитів ЄКТС/годин).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність банківської системи України.

Сутність банківської системи, принципи її побудови та функції. Загальні та специфічні риси банківської системи. Фактори впливу на організаційну структуру та нормативно-правове регулювання банківської системи. Банківська система Великої Британії. Банківська система Франції. Банківська система США. Банківська система Швейцарії. Механізм функціонування банківської системи України. Особливості становлення та розвитку банківської справи в Україні та світі.

Тема 2. Центральний банк у банківській системі України.

Історичні аспекти виникнення центральних банків. Види форм власності центральних банків. Моделі взаємовідносин та взаємозв'язків між центральними банками та існуючими гілками влади. Функції центральних банків. Правовий статус Національного банку України. Основні засади, напрями та мета грошово-кредитної політики. Методи грошово-кредитної політики. Функції Національного банку України. Основні операції Національного банку України. Структура Національного банку України. Порядок формування та повноваження ради національного банку. Методи регулювання обсягу грошової маси. Регулювання грошово-кредитного ринку. Сутність поняття «норма обов'язкового резерву». Грошова база в Україні. Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні.

Тема 3. Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва.

Види фінансових посередників. Сутність поняття «банк». Класифікація комерційних банків. Створення, державна реєстрація, ліцензування діяльності та реорганізація банків. Види банківських послуг. Функції комерційних банків. Види банківських операцій. Пасивні банківські операції. Активні банківські операції. Комісійні банківські операції. Інші послуги комерційних банків. Позабалансові операції комерційних банків. Принципи функціонування комерційних банків. Статут комерційного банку. Типова організаційна структура комерційного банку. Мета діяльності комерційного банку. Джерела доходів та витрати комерційного банку.

Тема 4. Операції банків по обслуговуванню платіжного обігу.

Поняття та види грошових розрахунків. Види та способи платежу. Форми безготівкових розрахунків. Види банківських рахунків та порядок їх відкриття. Сутність та види міжбанківських кореспондентських відносин. Призначення рахунків

«Лоро» та «Ностро». Організація готівкових грошових розрахунків. Штрафні санкції за порушення норм з регулювання обігу готівки.

Тема 5. Пасивні операції банків по залученню та запозиченню коштів.

Сутність поняття «капітал банку». Класифікація комерційного капіталу банку. Форми здійснення пасивних операцій комерційного капіталу банку. Власний капітал комерційного капіталу банку та його функції. Джерела формування капіталу банку. Фактори впливу на розмір власного капіталу комерційного капіталу банку. Склад регулятивного капіталу комерційного банку. Сутність поняття «залучений капітал банку». Види депозитів (вкладів). Сутність операцій РЕПО. Методи визначення кількості днів для розрахунків відсотків за депозитом. Нарахування процентів за простими та складними відсотками. Особливості управління банківськими ресурсами.

Тема 6. Активні операції комерційних банків.

Сутність поняття «банківський кредит». Класифікація кредитів комерційного банку. Сутність та признання кредитного договору. Основні положення типових кредитних угод. Сутність поняття «кредитний ризик» та методи управління ним. Форми забезпечення кредитів. Сутність поняття «кредитоспроможність позичальника». Групи позичальників за методикою Національного банку України. Показники оцінки фінансового стану юридичної особи. Показники оцінки фінансового стану позичальника-комерційного банку. Основні етапи процесу кредитування. Методи визначення кількості днів для розрахунків відсотків за кредитом. Особливості формування та використання резерву на покриття можливих втрат за позиками комерційних банків. Категорії позичальників.

Тема 7. Особливості операцій з надання і погашення окремих видів кредитів.

Методи кредитування клієнтів банку. Види кредитних ліній. Форми позичкового рахунку. Кредити, пов'язані з вексельним обігом. Кредити під заставу цінних паперів. Іпотечний кредит. Лізинговий кредит. Сільськогосподарський кредит. Споживчий кредит. Консорціумний кредит.

Тема 8. Операції банків з цінними паперами.

Види фінансових інвестицій. Об'єкти та джерела ресурсів довгострокового кредитування. Типи проектного фінансування. Види цінних паперів в Україні. Напрями здійснення операцій з цінними паперами комерційними банками в Україні. Особливості обігу та торгівлі цінними паперами. Депозитарна діяльності комерційного банку на ринку цінних паперів. Випуск простих та привілейованих акцій. Емісія банківських облігацій. Основні відмінності між банківським кредитуванням та інвестиціями. Поняття «премії» та «дисконту». Ризики банківських інвестицій. Види посередницьких операцій на фондовому ринку.

Тема 9. Операції банків в іноземній валюті.

Сутність поняття «зовнішньоекономічний контракт». Сутність та види котирувань валюти. Форми розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності. Сутність та види інкасо. Форми кредитування експортно-імпортних угод. Види валют. Сутність поняття «валютна позиція банку».

Тема 10. Фінансовий аналіз діяльності комерційних банків.

Мета, об'єкт та суб'єкти фінансового аналізу діяльності комерційних банків. Напрями та завдання фінансового аналізу діяльності комерційних банків. Групи та перелік показників фінансового аналізу діяльності комерційних банків. Особливості аналізу фінансового стану комерційних банків. Склад активів та пасивів комерційного банку. Вертикальний фінансовий аналіз діяльності комерційних банків. Коефіцієнтний аналіз діяльності комерційних банків. Особливості аналізу фінансових результатів комерційних банків. Складові ефективності діяльності комерційних банків. Абсолютні та відносні показники ефективності діяльності комерційних банків. Методи та напрями аналізу ефективності діяльності комерційних банків. Економічні нормативи діяльності комерційних банків. Ліквідність комерційних банків. Спеціальні вимоги щодо діяльності комерційних банків. Формування та дотримання комерційними банками обов'язкових резервів.

Тема 11. Банківська статистика.

Предмет, об'єкт, метод і завдання банківської статистики. Статистка ресурсів комерційних банків. Аналіз динаміки, обсягу та структури пасивів комерційних банків у абсолютному та відносному вираженні. Напрями управління активами. Система статистичних показників кредитної діяльності. Групи кредитних операцій за кредитним ризиком. Методи аналізу активів банку. Статистка доходів і витрат банку. Дохідність комерційного банку та її показники. Методи статистичного аналізу доходів і витрат. Статистичне забезпечення управління витратами банку. Фактори, що впливають на прибуток банку. Прибутковість комерційного банку. Напрями та методи аналізу прибутку та прибутковості комерційного банку.

Тема 12. Сучасний інструментарій аналізу банків.

Об'єкти аналізу та управління. Стратегії управління активами та пасивами банку. Види управління комерційним банком. Аналіз банківського ризику та контроль за ним. Сутність декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу банку. Факторний аналіз ефективності діяльності банку. Показник GAP як індикатор чутливості балансу. Методи управління кредитним ризиком. Нормативи відрахувань до резерву під кредитні ризики. Аналіз дюрації та імунізація балансу банку. Управління валютним ризиком банку. Класифікація методів управління валютною позицією комерційного банку. Стратегії максимізації прибутку.

Тема 13. Банківський менеджмент.

Сутність поняття «банківський менеджмент». Об'єкти, суб'єкти та принципи банківського менеджменту. Функції та завдання банківського менеджменту. Види завдання банківського менеджменту. Інструменти фінансового банківського менеджменту. Сфери організаційного банківського менеджменту. Організація контролю банківської діяльності. Процес управління інформаційними технологіями. Організація ефективних систем безпеки захисту інформації. Інформаційний аудит та інформаційний моніторинг діяльності комерційного банку.

Тема 14. Регулювання, нагляд та контроль банківської діяльності.

Банківське регулювання, банківський нагляд та банківський контроль. Адміністративне та індикативне банківське регулювання. Складові системи

банківського нагляду. Стандарти Базельського комітету з питань банківського нагляду. Фінансові інструменти та методи державного регулювання банківської діяльності в Україні.

Тема 15. Фінансовий моніторинг банківської діяльності.

Сутність поняття «фінансовий моніторинг». Суб'єкти первинного та державного фінансового моніторингу. Напрями забезпечення якості фінансового моніторингу. Сутність та засоби легалізації доходів.

Тема 16. Фінансова безпека банківського сектору.

Структура фінансової безпеки держави. Фінансова безпека окремого банку. Види загроз безпеки комерційного банку. Методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки банків. Сутність та основні завдання фінансової безпеки банків. Моральні ризики в банківській діяльності.

3. Рекомендована література

1. Про Національний банк України: закон України від 20.05.1991 р. № 679XIV(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
2. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні : закон України від 10.12.1997 р. № 710/97-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.
3. Про фінансовий лізинг: закон України 16.12.1997 р. № 723/97-ВР (в новій редакції від 11.12.2003 р. №1381-IV) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Про обіг векселів в Україні : закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
7. Інструкція про касові операції в банках України : постанова Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 174 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>
8. Інструкція про міжбанківський переказ грошей в Україні в національній валюті : постанова Правління Національного банку України від 16.08.2006 р. № 320 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1035-06>

9. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
10. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України : постанова Правління Національного банку України від 12.12.2002 р. № 502 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0021-03>
11. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.01 № 368 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
12. Положення про валютний контроль: постанова Правління Національного банку України від 08.02.2000 р. № 49 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0209-00>
13. Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу : постанова Правління Національного банку України 14.10.2004 р. № 483 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1413-04>
14. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. № 516 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
15. Положення про порядок формування резерву під операції банків України з цінними паперами : постанова Правління Національного банку України від 02.02.2007 р. № 31 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
16. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України: постанова Правління Національного банку України 18.06.2003 р. № 255 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03>
17. Косова Т. Д. Банківські операції : навч. посіб. / Т. Д. Косова, О. Р. Циганов. – Донецьк : Норд-Прес ; ДонДУУ, 2008. – 350 с.
18. Кузнецова С. А. Банківська система : навч. посіб. / С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.
19. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності : підруч. / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 600 с.
20. Коваленко В. В. Банківська система України : моногр. / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
21. Коцовська Р. Р. Банківські операції : навч. посіб. / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К. : УБС НБУ: Знання, 2010. – 390 с.
22. Мороз А. М. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підруч. / за ред. А. М. Мороза та М. Ф. Пуховкіної. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.

23. Онищенко В. О. Економічна безпека банківської діяльності в Україні: моногр. / В. О. Онищенко та ін.; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава : ПолтНТУ, 2011. – 347 с.
24. Пустовійт Р. Ф. Банківська система України в Європейському контексті: генеза, структура, конкурентний потенціал : моногр. / Р. Ф. Пустовійт, В. В. Анісімов та ін. ; за ред. Р. Ф. Пустовійт ; Національний банк України, Університет банківської справи. – К. : УБС НБУ, 2009. – 399 с.
25. Смовженко Т. С. Антикризове управління стратегічним розвитком банку : моногр. / Т. С. Смовженко и др. ; Національний банк України, Університет банківської справи. – К. : УБС НБУ, 2008. – 473 с.
26. Холодна Ю. Є. Центральний банк і грошово-кредитна політика: конспект лекцій / Холодна Ю. Є., Рац О. М. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 130 с.

4. Методи навчання: лекція, демонстрування, практичні роботи, метод письмового контролю.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання – *екзамен*

6. Система оцінювання _____

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BС (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни